

Metodický list pro pedagogy

Jak pracovat s filmem Ucho

UCHO

Československo, 1970, 100 min

Režie: Karel Kachyňa

Scénář/námět: Jan Procházka, Karel Kachyňa

Hudba: Svatopluk Havelka

Hrají: Jiřina Bohdalová, Radoslav Brzobohatý

Anotace:

Film Jana Procházky a Karla Kachyni z roku 1970 patřil k těm zapovězeným titulům, které ležely na dně pomyslného trezoru vůbec nejlouběji. Jednak proto, že jméno spisovatele Jana Procházky se nesmělo veřejně vyslovit, jednak proto, že film s přibývajícím časem kupodivu stále nabíral na aktuálnosti. Do distribuce se dostal až po listopadu 1989, premiéru v kinech měl v červnu 1990. Jde o komorní psychologické drama, v němž se objevují prvky satiry, frašky, grotesky, kriminálního filmu, a dokonce i momenty hitchcockovského ladění. I mezi prominenty v padesátých a šedesátých letech platilo heslo „Důvěřuj, ale prověřuj“. Proto i ve vilách ministrů a dalších vysokých funkcionářů byla montována „ucha“ - odposlouchávací přístroje, kterými mohla Státní bezpečnost kontrolovat tyto lidi i v jejich intimním soukromí. Výsledkem byla nejistota, bezvýchodnost, strach. To vše ve vrchovaté míře prožívají ministerský náměstek Ludvík a jeho žena Anna.

Oficiální text distributora (redakčně kráceno)

JAK PRACOVAT S METODICKÝM LISTEM

Metodický list pro pedagogy je založen na analýze čtyř scén z filmu. Ke každé scéně byl připraven informační text, který obsahuje vysvětlení historického pozadí scény, dále analýzu, zda jsou zobrazené události reálné, popis chování postav a další zajímavosti. K vybraným scénám jsou k dispozici náměty k činnosti do výuky včetně pracovních listů pro studenty.

POLITICKÉ PROCESY SE ČLENY KOMUNISTICKÉ STRANY

Historické pozadí:

V rámci politických procesů v 50. letech 20. století stanula před soudem také řada představitelů komunistické strany. Původ těchto případů můžeme vidět ve sporu Stalina s Josipem Titem, který odmítl slepě následovat sovětský vzor. Jedním z důsledků této roztržky byl vznik koncepce velkého mezinárodního protisovětského spiknutí s centrem v Bělehradu, na základě které došlo k řadě politických procesů se členy komunistických stran v zemích východního bloku. Nepohodlní funkcionáři byli obviňováni z nacionálních úchylek a protisovětského jednání, nuceni k sebekritice, zbavování funkcí a souzení. Mezi odsouzené patřili například generální tajemník polské komunistické strany Władysław Gomułka či maďarský ministr zahraničních věcí László Rajk. V Československu byl do čela spiknutí postaven generální tajemník KSČ Rudolf Slánský. V procesu, který se konal od 20. do 27. listopadu 1952, bylo k trestu smrti odsouzeno jedenáct ze čtrnácti obžalovaných. Po skončení procesu následovaly další, v nichž byli postiženi další funkcionáři působící v armádě, hospodářství či ve stranickém aparátu.

Realita:

- Čistky postihovaly členy KSČ na všech stranických úrovních. Zatýkáni nebyli pouze řadoví straníci, ale také členové vlády. K nejrozsáhlejším čistkám došlo v 50. letech, kdy byli zadrženi například generální tajemník KSČ Rudolf Slánský, ministr zahraničních věcí Vladimír Clementis či náměstek ministra národní bezpečnosti Karel Šváb.

Pravděpodobné:

- Ludvík je jako náměstek ministra, který byl zatčen, opravdu v nebezpečí. Řada spolupracovníků vysokých komunistických funkcionářů, kteří byli zatčeni v rámci stranických čistek, byla likvidována spolu se svými nadřízenými.
- Ludvík nemusel o zatčení ministra Košary vědět. StB často takovéto informace do poslední chvíle tajila. Například generální tajemník KSČ Rudolf Slánský, který byl zatčen v roce 1951 a následně odsouzen k trestu smrti, o svém zatčení skutečně do poslední chvíle nevěděl.

Nepravděpodobné:

- Komunistická ideologie se k náboženství stavila silně negativně a věřící bývali často vystavováni perzekucí. KSČ se zajímala o vyznání straníků a nedovolila by, aby vedle sebe byly obrázky panny Marie a údernická vlajka.

Zajímavosti:

- Příjezd Ludvíka a Anny na banket: scéna byla natáčena na státním zámku v Kroměříži.
- Prostory konání banketu: jedná se o zámek v Kroměříži, který se nachází na v centru města na Sněmovním náměstí.

Postavy:

- Ministr Košara: byl odvolán ze své funkce a zatčen. Reprezentuje vysoké komunistické funkcionáře, kteří byli v rámci čistek ve straně zatčeni.
- Ludvík: pracuje jako náměstek ministra Košary. Podílel se na vypracování zprávy o cihelnách, kvůli které byl ministr Košara odvolán a zatčen. Obává se, že i on bude perzekvován, a snaží se proto svůj podíl na přípravě zprávy v očích ostatních zmírnit. Symbolizuje vysoké komunistické funkcionáře, kterým hrozilo zatčení.
- Cejnar: uvědomuje si, že všechny na banketu sleduje StB a tím pádem i nebezpečí, které všem hrozí. Doporučuje Ludvíkovi, aby se ke zprávě nehlásil a zlikvidoval důkazy, které by ho mohly usvědčit.
- Ministr: přestože zastává vysokou politickou funkci, uvědomuje si nebezpečí, jež mu hrozí. S Ludvíkem se přestává bavit ve chvíli, kdy zjistí, že není o zatčení Košary informován, protože předpokládá, že je také podezřelý.

NÁMĚTY K ČINNOSTI DO VÝUKY:

► Představitelé KSČ v 50. letech 20. století

Cílová skupina: žáci 9 třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: studenti se seznámí s životopisy vedoucích funkcionářů KSČ v době normalizace

Pomůcky: pracovní list č. 1 Představitelé KSČ v 50. letech 20. století

Popis činnosti: rozdělíme studenty do skupin po čtyřech a každé skupině přidělíme jeden medailonek z pracovního listu č. 1 Představitelé KSČ v 50. letech 20. století. Požádáme skupiny, aby si předložený text přečetly a připravily krátkou prezentaci o životě jednotlivých politiků. Po dokončení samostatné práce následují prezentace. Na závěr se studenty diskutuje o tom, jak se jednotliví politici v 50. letech 20. století chovali.

► Různé úhly pohledu

Cílová skupina: žáci 9 třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: prostřednictvím hry studenti rozvíjí svou empatii a kritické myšlení

Pomůcky: psací potřeby, list papíru

Popis činnosti: rozdělíme studenty do pěti skupin. Každá skupina bude představovat jednu osobu z filmu: Ludvíka, Annu, Standu, ministra Košaru, Cejnara. Studenti nejprve diskutují o své postavě a ujasňují si během diskuze názory. Následně se zamyslí nad tím, jaká byla daná osoba v minulosti, jak se cítí nyní, jaké má problémy, co potřebuje a jak se bude asi dále vyvíjet. Své názory žáci zapíší na list papíru. Po skončení samostatné práce mluví každé skupiny přednese vypracované úkoly. Na závěr diskutujeme se studenty o jejich názorech a snažíme se je dovést ke zjištění, že každý problém může být nazírán z různých úhlů.

PRŮBĚH ZATÝKÁNÍ

Historické pozadí:

K zatčení docházelo po několikaměsíčním sledování. Příkaz k jeho provedení vydávalo příslušné vedení StB. Návrh na uvalení vazby musel podle trestního řádu podepsat prokurátor či předseda senátu. V praxi však často docházelo k zadržení bez jejich vědomí. Někdy byl dokonce vydán pouze ústní rozkaz a písemné náležitosti byly vyřízeny s velkým časovým odstupem. Zatýkáním byl zpočátku pověřen IV. útvar StB, později V. útvar StB a od roku 1954 VI. sektor správy Ministerstva vnitra. Zatčení bylo provázeno domovní a osobní prohlídkou. V praxi docházelo ke třem způsobům zatýkání: běžnému, zvláštnímu a tajnému. V prvním případě byl obviněný zadržen doma či na pracovišti. K zvláštnímu způsobu se přistoupilo v případě, že StB předpokládala nepříznivý ohlas okolí. Podezřelý byl vyláčen z pracoviště či bydliště a následně zadržen. Po tajném zatčení, byl občan držen v tajném objektu StB v úplné izolaci. V případě „organizovaných skupin“, které byly dlouhodobě sledovány, StB prováděla také zatýkání hromadná.

Realita:

- Lidé věděli, že jim v případě nevhodného chování hrozí zatčení, a proto si raději někteří své názory nechávali pro sebe a dávali si pozor na to, co před kým říkají. Uvědomovali si také, že jim StB může zasahovat do soukromí prostřednictvím odposlechu, sledování či kontrolou soukromé pošty.

Pravděpodobné:

- Vysoce postavený funkcionář, jako je Ludvík, si byl vědom, že je neustále sledován, a proto předpokládal, že ho doma odposlouchávají. Z tohoto důvodu si spolu s manželkou dávali pozor na to, co říkají nejen na veřejnosti, ale také doma.
- Obecně se předpokládalo, že StB neumísťuje odposlouchávací zařízení do koupelny, na toaletu, do kuchyně nebo dětského pokoje, a proto se důležité záležitosti řešily právě na těchto místech.

Nepravděpodobné:

- Poté, co Anna a Ludvík, objeví odposlouchávací zařízení, začínají se vyrovnávat s tím, že budou nejspíše zatčeni. Přemýšlejí o tom, co v přítomnosti odposlechu řekli a za co mohou být zadrženi. Nakonec se s danou situací vyrovnávají a do značné míry se jim uleví. Jejich reakce je ryze subjektivní a není tedy možné ji zobecnit.

Zajímavosti:

- Dům, ve kterém Ludvík a Anna žijí: dům z 30. let se nacházel na Ořechovce. V roce 2005 byl zbourán a na jeho místě byla postavena novostavba ve stylu okolních budov.
- Ludvíkova věta „Víš, kolik jich zašili tam?“: poukazuje na to, že v SSSR došlo několikrát k likvidaci nepohodlných stranických funkcionářů.

Postavy:

- Ludvík: přestože je vnitřně přesvědčen o nutnosti reformy, navenek zastává oficiální politickou linii strany. Je nervózní a bojí se zatčení. Hledá maličkosti, které by mu pomohly odhalit, zda je v nebezpečí. Uvědomuje si, že každý jeho čin je bedlivě sledován a předpokládá, že ho odposlouchávají.
- Anna: uvědomuje si, že by se o některých záležitostech nemělo na veřejnosti hovořit. Zpočátku si myslí, že je její manžel paranoidní a nepřikládá jeho strachu z odposlechu větší význam. Spíše si z něho dělá legraci. Když ale nalezne odposlouchávací zařízení, uvědomuje si, že nemůže svobodně mluvit už ani doma.

NÁMĚTY K ČINNOSTI DO VÝUKY:

► Zatýkání ve vzpomínkách pamětníků

Cílová skupina: žáci 9 třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: prostřednictvím vzpomínek pamětníků se studenti seznámí s průběhem zatýkání a porovnají dva totalitní režimy

Pomůcky: pracovní list č. 2 Zatýkání ve vzpomínkách pamětníků, tabule

Stopáž: 50:35 – 53:55 min.

Popis činnosti: rozdělíme studenty do skupin po čtyřech až pěti a rozdáme jim pracovní list č. 2 Zatýkání ve vzpomínkách pamětníků. Požádáme je, aby si přečetli vzpomínky pamětníků a na základě informací z pracovního listu popsali, čemu byli tito lidé vystaveni. Po skončení samostatné práce skupiny prezentují svá zjištění. Následně studentům prozradíme, že zatčení byli zadrženi během dvou totalitních režimů: Miroslav Kubík v období nacismu a Josef Vašek v době komunismu. Pak je vyzveme, aby svědectví porovnali. Podobnosti a odlišnosti zapíšeme na tabuli a nakonec informace shrneme.

► Dej si pozor na jazyk

Cílová skupina: žáci 9 třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: studenti si prostřednictvím práce s pracovním listem uvědomí význam svobody slova

Pomůcky: pracovní list č. 3 Dej si pozor na jazyk, tabule

Stopáž: 21:00 – 22:00 min.

Popis činnosti: rozdělíme studenty do skupin a rozdáme jim pracovní list č. 3 Dej si pozor na jazyk rozstříhaný na lístečky s jednotlivými výroky. Požádáme studenty, aby si výroky přečetli a udělali dvě hromádky s výroky podle toho, zda by je v 50. letech 20. století veřejně beze strachu pronesli, nebo ne. Po dokončení skupinové práce se studenty jednotlivé výroky projdeme a ptáme se jich na jejich rozhodnutí a jeho důvody. Následně se studenty diskutujeme o tom, jak se během rozhodování cítili, a zda si umí představit, že by podobná rozhodnutí museli dělat každý den.

VYUŽITÍ ZPRAVODAJSKÉ TECHNIKY

Historické pozadí:

Operativní technika zajišťovala krátkodobý a dlouhodobý odposlech, odposlech telefonů a dálnopisů, tajné fotografování a filmování a prověrku korespondence. Pro StB byla důležitým zdrojem informací o celkové náladě obyvatelstva republiky a o názorech jednotlivců. Její využití měla na starosti od roku 1964 VI. správa Ministerstva vnitra (správa operativní techniky). U krajských velitelství StB byly tímto úkolem pověřeny VI. odbory krajských správ Ministerstva vnitra. Používání této techniky regulovaly směrnice A-oper-VI-1. Tento předpis si však příslušníci StB často vysvětlovali po svém. Například ustanovení, že má být operativní technika nasazena pouze ve chvíli, kdy byly vyčerpány všechny ostatní vyšetřovací prostředky, jak získat důkazy, bylo většinou ignorováno. Pomocí odposlechů získávala StB důležité informace o sledované osobě a o jejích stycích. Krátkodobý odposlech se používal po dobu čtyř dnů, nebo na kratší dobu. Dlouhodobý odposlech si mohla StB vyžádat až na čtyři měsíce, přičemž prvních pět dní byl nasazen nepřetržitě.

Realita:

- Odposlech byl využíván nejen při sledování potenciálních nepřátel totalitního režimu, ale také ke zjišťování informací o vysoce postavených komunistických funkcionářích. V 50. letech byl například nalezen odposlech v pracovně prezidenta Klementa Gottwalda.
- V některých případech StB zájmovou osobu schválně upozornila na to, že je sledována, například po sobě zanechala během tajné domovní prohlídky stopy. Cílem takovéto akce bylo dát člověku najevo, že je sledován, a vyvolat v něm pocit strachu.

Pravděpodobné:

- K odhalení odposlechu mohlo dojít. V tomto případě mohl hrát roli také fakt, že StB neměla dostatek času zařízení ukrýt.
- Ludvík je jmenován ministrem i přesto, že se vždy nechoval v souladu s politickou linií strany. StB díky odposlechu věděla, v jakém se nachází stavu, a že bude v budoucnu velmi dobře ovladatelný.

Zajímavosti:

- Příjezd Standy: scéna byla natáčena v Praze v ulici U laboratoře.
- Automobil stojící před domem Ludvíka a Anny: jedná se o automobil značky Tatra 603, který používala komunistická elita. StB ho pro své účely často využívala.
- Odposlouchávací zařízení: dlouhodobý odposlech mohl být kamuflován různými způsoby. Zařízení bylo umísťováno do popelníků, aktovek s vysílačem v rukojeti, knih, přenosných psacích strojů s vysílačem v pouzdře nebo ozdobných váz. Pro potřeby záznamu odposlechu byly vyvinuty a vyráběny speciální magnetofony. Jednalo se o magnetofony Jeseník, Hostýn, kapesní nahrávač Boubín či miniaturní kapesní nahrávač Echo.

Postavy:

- Ludvík: uvědomuje si nebezpečí, které celé rodině hrozí. Ví, že do domu mohl být nasazen odposlech, a proto si dává pozor na to, co říká.
- Anna: zpočátku se chová lehkomyšlně. Přestože ví, že by mohl být v domě nasazen odposlech, nepřikládá tomu velký význam. Posléze si však uvědomí vážnost situace a dostává strach.
- Standa: agent StB, který má pravděpodobně Ludvíkův případ na starosti. Chová se k němu velmi přátelsky, ale zároveň mu dává najevo, že o něm leccos ví. Nepokrytě hovoří o své práci a tak trochu ji zlehčuje.
- Číšníci na banketu: jedná se o agenty StB, kteří sledují probíhající dění. Většina účastníků banketu však o jejich tajné identitě ví, protože nemají základní dovednosti číšníků, a tak si na ně dávají pozor. Tyto postavy umocňují ve filmu pocit, že StB je prakticky všudypřítomná.

NÁMĚTY K ČINNOSTI DO VÝUKY:

► Základní lidská práva a svobody

Cílová skupina: žáci 9 třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: studenti zjistí, jaká práva byla nezákonným nasazením odposlechu porušena

Pomůcky: pracovní list č. 4 Základní lidská práva a svobody

Popis činnosti: rozdáme studentům pracovní list č. 4 Základní lidská práva a svobody a požádáme je, aby do prvního sloupce napsali symbol +, pokud dané právo již znají, a symbol –, pokud je pro ně nové. Poté zkontrolujeme, zda studenti všem právům rozumí. U práv, se kterými se studenti setkali poprvé, se zastavíme a vysvětlíme je. Následně je požádáme, aby v druhém sloupci označili symbolem + práva, která Anně a Ludvíkovi zůstala, a symbolem – ta, která byla v jejich případě porušena. Po dokončení samostatné práce společně zhodnotíme výsledky a diskutujeme o tom, jakým způsobem k porušení jednotlivých práv došlo. Na konci aktivity požádáme studenty, aby vyplnili poslední sloupec a označili symbolem + a – práva, která sami mají nebo je postrádají.

► Když někdo poslouchá

Cílová skupina: žáci 9 třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: prostřednictvím řízené diskuse o porušování soukromí rozvíjí studenti svou empatii

Pomůcky: psací potřeby, papír, tabule

Stopáž: 1:15:50 – 1:19:20 min.

Popis činnosti: požádáme studenty, aby během brainstormingu řekli vše, co je napadne pod pojmem soukromí. Jejich nápady zapisujeme na tabuli. Následně se jich zeptáme, jak je pro ně jejich soukromí důležité a požádáme je, aby na papír napsali případy, kdy bylo podle nich jejich soukromí narušeno. Po dokončení samostatné práce necháme některé studenty přečíst jejich odpovědi, které zapisujeme na tabuli. Poté je vyzveme, aby se zamysleli nad filmem a napsali na papír, jakým způsobem bylo narušeno soukromí Ludvíka a Anny. Následně vyzveme některé ze studentů, aby přečetli své odpovědi, které opět zapisujeme na tabuli. Poté je požádáme, aby odpovědi porovnali, a diskutujeme o podobnostech a rozdílech v jednotlivých případech.

KÁDROVÉ POSUDKY

Historické pozadí:

Dělení osob z hlediska politické důvěryhodnosti hrálo pro udržování totalitního státu významnou roli po celá desetiletí. Totalitní systém třídil občany v zásadě na dvě skupiny: na lidi s politickými nedostatky různé úrovně a na lidi politicky vyhovující. Základem dělení bylo třídní hledisko. Politicky nevyhovujícím se člověk automaticky stával, když jeho příbuzní projevovali protikomunistické postoje, nebo se narodil do „špatné“ rodiny. To je do rodiny sedláka, živnostníka, intelektuála, buržoazie či reakcionáře. Vedení kádrových materiálů bylo založeno na principu celistvosti. Spisy měly postihnout danou osobu po odborné, politické, morální i osobnostní stránce. Posudky reflektovaly kromě profesního životopisu a politické angažovanosti také zapojení do politicko-společenských organizací a aktivit a to nejenom vlastní ale u i nejbližších příbuzných.

Pravděpodobné:

- Pokud by chtěl Ludvík budovat kariéru na nejvyšších stranických postech, bylo by zcela logické zapřít pobyt svého bratra v Anglii. Tato země byla v době komunistického totalitního režimu vnímána jako nepřátelská a každý, kdo ji navštívil jako potenciální nepřátelský agent.

Nepravděpodobné:

- Pokud by byl Ludvík skutečně členem Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě a Sokola, pravděpodobně by se nedostal do nejvyšších vládních míst. Anna nejspíše trochu přeháněla, aby dodala dané situaci na dramatictosti. Chtěla každopádně říci, že se Ludvík přizpůsobuje stávajícímu režimu s cílem vlastního prospěchu.

Zajímavosti:

- Anna vykřikuje „byl jsi v kuratoriu“: jedná se o organizaci Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, která byla programově zaměřena na rozvoj sportovních aktivit a branné zdatnosti mládeže v době Protektorátu Čechy a Morava. Hlavním cílem organizace byla převýchova mladých v duchu nacionálně-socialistické ideologie.
- Anna Ludvíka obviňuje, že ji nechá zavřít do sanatoria a naznačuje, že něco podobného udělal i soudruh Stalin: naráží tím na osud druhé manželky Josefa Stalina Naděždy Allilijevové, která zemřela za dosud nevysvětlitelných událostí v roce 1932. Naděžda byla ráno po veřejné hádce se svým manželem nalezena mrtvá s průstřelem srdce. Veřejně bylo oznámeno, že zemřela na apendicitidu.

Postavy:

- Ludvík: v rámci svého kádrového posudku zapře bratra, jehož pobyt v Anglii by mohl jeho kariéru uškodit. Doma s manželkou hovoří o změnách, které je nutné udělat, a dokonce se podílí i na vypracování zprávy, která tyto změny doporučuje. Ve chvíli, kdy se situace mění a jeho nadřízený je pro prosazování těchto změn zatčen, se od svého jednání distancuje.
- Anna: obviňuje Ludvíka z kariérismu a upozorňuje na jeho minulost. Připomíná mu, že za každého režimu jde s davem. Vyčítá mu, že získal post náměstka ministra díky pomoci zatčeného ministra Košary, a teď se od něho distancuje.

NÁMĚTY K ČINNOSTI DO VÝUKY:

► Kádrová posudek

Cílová skupina: žáci 9 třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: prostřednictvím práce s dobovým dokumentem se studenti seznámí s kádrovou politikou v době komunistického režimu

Pomůcky: pracovní list č. 5 Kádrový posudek, psací potřeby, list papíru

Stopáž: 1:08:36 – 1:08:56 min.

Popis činnosti: rozdáme studentům pracovní list č. 5 Kádrový posudek a požádáme je, aby si ho přečetli. Následně se jich zeptáme, o jaký dokument se jedná a jaká byla podle jejich názoru jeho funkce. Sdělíme jim, že jde o kádrový posudek a diskutujeme s nimi o jeho funkci. Zdůrazníme, že posudek ovlivňoval budoucnost svého držitele. Poté studenti požádáme, aby napsali kádrový posudek Ludvíka.

► Co dělat?

Cílová skupina: žáci 9 třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: studenti rozvíjí při psaní eseje svou empatii a uvědomí si, že život není vždy černobílý

Pomůcky: psací potřeby, list papíru

Stopáž: 1:29:35 – 1:31:00 min.

Popis činnosti: navodíme situaci: *Představte si, že jste se dostali do stejné situace jako Ludvík a máte se rozhodnout co dělat dál. Zhodnoťte, co Vám pozice ministra může dát a co naopak vzít. Jaké možnosti máte?* Vyzveme studenty, aby vytvořili seznam věcí, které by Ludvík jako ministr získal a naopak, které by ztratil. Po skončení samostatné práce se studentů zeptáme, co napsali a proč. Následně je požádáme, aby napsali esej, ve které se zamyslí nad situací, do níž se Ludvík dostal, jaké má možnosti a jak by se měl zachovat.

Doporučená literatura:

DVOŘÁKOVÁ, J.: *Státní bezpečnost v letech 1945–1953: organizační vývoj zpravodajských a bezpečnostních složek*. UDV PČR, Praha 2007.

GAĎOUREK, I.; NENĚVAJSA, J.: *Žalářování, pronásledování a zneuznání: svědectví ještě žijících obětí stalinismu v českých zemích*. Mezinárodní politologický ústav, Brno 1997.

KAPLAN, K.: *Kronika komunistického Československa. Klement Gottwald a Rudolf Slánský*. Barrister & Principal, Brno 2009.

KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*. Doplněk, Brno 1999.

KAPLAN, K.: *StB o sobě: výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*. UDV PČR, Praha 2002.

KAPLAN, K.: *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*. Mladá fronta, Praha 1992.

POVOLNÝ, D.: *Operativní technika v rukou StB*. Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2001.

Odkazy

Jeden svět na školách: Příběhy bezpráví

www.jedensvetnaskolach.cz/cz/pribehybezpravi/26/Pribehy_bezpravi.html?index=true

My jsme to nevzdali

www.myjmetonevzdali.cz

Občanské sdružení Paměť

<http://sdruzenipamet.cz>

Paměť národa

www.pametnaroda.cz

Rudé právo (1950-1989)

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo>

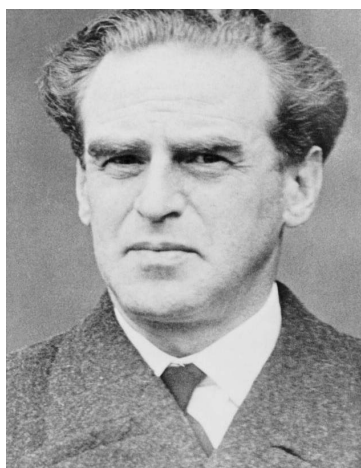
Totalita

www.totalita.cz

Gustav Husák

Gustav Husák se narodil v roce 1913 v Dúbravce. V roce 1929 vstoupil do Komunistického svazu mládeže a v roce 1933 do KSČ. Během 2. světové války byl členem protinacistického odporu. Po válce zastával funkce místopředsedy KSČ a předsedy Sboru pověřenců. Na podzim 1947 se podílel na organizaci útoku proti nekomunistickým politickým stranám, který vyvrcholil zatčením a odsouzením řady nekomunistických politiků. V roce 1951 byl zatčen a v roce 1954 odsouzen na doživotí. Roku 1960 byl z vězení propuštěn a později rehabilitován. V dubnu 1968 se stal místopředsedou vlády. Po invazi vojsk Varšavské smlouvy se dostal do čela KSČ a v roce 1971 byl jmenován první tajemníkem KSČ a v květnu 1975 zvolen prezidentem.

Rudolf Slánský

Rudolf Slánský se narodil v roce 1901 v Nezvěsticích. V roce 1921 vstoupil do Komunistické strany. Od roku 1929 patřil mezi představitele Gottwaldova bolševického jádra strany: byl členem Ústředního výboru KSČ a politického byra ÚV KSČ. V roce 1935 byl zvolen poslancem Národního shromáždění republiky Československé. Během 2. světové války byl členem zahraničního vedení KSČ v Moskvě. Za Slovenského národního povstání působil jako člen Hlavního štábu partyzánského hnutí na Slovensku. V roce 1945 byl zvolen generálním tajemníkem KSČ, ze které byl odvolán v roce 1951. Jako člen předsednictva ÚV KSČ se významnou měrou podílel na převratu v roce 1948 a následné perzekuci odpůrců režimu. V roce 1951 byl zatčen a následně odsouzen k trestu smrti v politickém procesu.

Vladimír Clementis

Vladimír Clementis se narodil v roce 1902 v Tisovci. Od roku 1924 byl členem KSČ. V roce 1935 byl zvolen poslancem Národního shromáždění republiky Československé. Na počátku 2. světové války emigroval do Francie, kde se stal členem nově vznikajících československých vojenských jednotek. V roce 1939 byl pro nesouhlas se sovětsko-německým paktem vyloučen z KSČ. Spolu se svou jednotkou se dostal do Velké Británie, kde v letech 1941 až 1945 působil v československé sekci BBC jako redaktor. Po válce byl opět přijat do KSČ a působil jako poslanec. V roce 1948 se stal ministrem zahraničních věcí. V roce 1951 byl zatčen a obviněn ze slovenského buržoazního nacionalismu a následně odsouzen k trestu smrti.

Rudolf Margolius

Rudolf Margolius se narodil v roce 1913 v Praze. V roce 1941 byl deportován do židovského ghetta v Lodži a následně v roce 1944 do Osvětimi. Na konci války se dostal do tábora v Dachau, ze kterého v dubnu 1945 uprchl. V květnu 1945 byl velitelem uprchlického tábora v Garmisch-Partenkirchen. Po válce pracoval v Ústředním svazu československého průmyslu v Praze. Koncem roku 1945 vstoupil do KSČ. Posléze se stal náměstkem ministra zahraničního obchodu a řídil sektor obchodu s kapitalistickými zeměmi. Podařilo se mu uzavřít několik důležitých hospodářských dohod s Velkou Británií. V roce 1952 byl zatčen a následně odsouzen k trestu smrti v procesu s Rudolfem Slánským.

Alexej Čepička

Alexej Čepička se narodil v roce 1910 v Kroměříži. Od roku 1929 byl členem KSČ. V letech 1942 až 1945 byl vězněn v koncentračním táboře. Po 2. světové válce byl zvolen poslance Národního shromáždění republiky Československé a od roku 1947 působil jako ministr vnitřního obchodu. V roce 1948 se stal ministrem spravedlnosti a současně generálním tajemníkem Ústředního akčního výboru Národní fronty. Aktivně se podílel na likvidaci demokratického systému a svobodného soudnictví. Od roku 1950 působil jako ministr národní obrany. V roce 1956 byl odvolán z vedoucích stranických a státních funkcí a následně v roce 1963 vyloučen z KSČ.

Bedřich Reicin

Bedřich Reicin se narodil roku 1911 v Přerově. V roce 1928 odešel ze studií a začal se živit jako funkcionář KSČ. V roce 1939 byl zatčen gestapem, ale po několika měsících byl propuštěn. V roce 1940 odjel do SSSR, kde působil jako hlasatel československého vysílání moskevského rozhlasu. Od roku 1942 působil jako zpravodajský důstojník československých vojenských jednotek v SSSR a následně v letech 1944 až 1945 jako náčelník kontrarozvědky. Po válce řídil jako náčelník obranného zpravodajství infiltraci komunistického vlivu do armády. V roce 1950 byl jmenován divizním generálem. V roce 1951 byl v důsledku rivality s Alexejem Čepičkou zatčen a následně odsouzen k trestu smrti.

PRACOVNÍ LIST č. 2

Zatýkání ve vzpomínkách pamětníků

Vzpomínka Miroslava Kubíka

Událo se to přibližně kolem jedné hodiny. Byli jsme v posluchárně a čekali jsme na zvonění, ještě měl následovat tělocvik. Najednou se ve dveřích objevilo gestapo. Gestapák Felkl začal řvát a vyhrožovat německy, že uvidíme na Malé pevnosti a že jsme banda a tak dále. Vyřvával nehýbat se a takový rozkazy. No, a pak odvedli děvčata do ředitelny, nebo nevím kam, prostě je odvedli. Nás potom odvedli do autobusu před školou. Každopádně jsme odjeli do Malé pevnosti do Terezína. Tam asi kolem druhé hodiny nás postavili před bílou zeď a tam jsme stáli v řadě a očekávali, co bude. Slunce pařilo. Dokonce mám dojem, že tam jeden z nás omllel, protože to trvalo hrozně dlouho, asi tři hodiny jsme tam bez hnutí stáli. Stále jsme dostávali takový příkazy jako nehejbat se a podobně. Tam už jsme se dostali do rukou bachařů. Snad tak kolem páté hodiny mě odvedli k výslechu. Gestapák Felkl, měl před sebou skleničku vína a misku s jahodami, a začal mě vyslýchat. Ptal se na schvalování atentátu a takové ty věci. Samozřejmě použil tělesných trestů. Vždycky vstal, obešel mě a když byl vzadu za mnou, tak mě přetáhl pendrekem přes temeno hlavy, což bylo dost bolestivé.

Zdroj: skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz (redakčně kráceno)

Vzpomínka Josefa Vaška

Dostal jsem náramky, prohlédli celý dům a na ulici mne přivázali k mému kamarádu. Autem nás odváželi přes městečko Luže, kde pokračovalo zatčení, do Chrudimi, do věznice. Začaly dlouhé výslechy v místnostech STB, kde nám svítilo ostré světlo do očí, abychom své dobrodince neviděli. Protokoly, dlouhé hodiny duševního a fyzického mučení. Jedni fackovali a ti druzí, ti byli milosrdnější, ti nás dávali změkknout. Dávali nás do kobek na 24 až 48 hodin, kde bylo po kotníky vody, tak že v ní musel stát a oni čekali, až změkneš a budeš vypovídat nebo souhlasit s tím, co potřebovali jako senzaci pro tisk a rozhlas. Ti, kteří nás vyslýchali, byli naprostí primitivové, bez vzdělání, tupci. Při psaní protokolů neznali pravopis. Byly to první dělnické kádry komunistické strany. Na celách jsme byli původně po jednom, ale jak se stále zatýkalo, přibývalo nás i na celách. Na cele nás bylo až šest. Spalo se na směny. Během dne se muselo stát nebo chodit. Lehnout ani sednout si nikdo nesměl. Na slamníku se leželo na zádech se zkříženýma rukama, a jestli se někdo během noci otočil na bok, bachař ho s ohromným řevem vzbudil. Na cele nám schválně dávali vrahy a zločince, kteří nám ujídali tu naši ubohou stravu. Když jsme protestovali, říkali nám, že jsme horší než oni. Voda se pila ze záchodů, skleničky ani plechovky nám nedali. Jeden splachoval a druhý chytal vodu rukama. Po deseti měsících vazby jsem vážil 38 kg.

Zdroj: www.politictivezni.cz (redakčně kráceno)

PRACOVNÍ LIST č. 3

Dej si pozor na jazyk

----- ✂ -----
Josef Markus bytový referent předsednictva vlády je vůl.

----- ✂ -----
Dnes večer jdu na pivo s přáteli.

----- ✂ -----
Hospodářská situace státu není dobrá, protože bývalá vláda udělala řadu chyb.

----- ✂ -----
Nezaměstnanost v tomto měsíci opět vzrostla.

----- ✂ -----
Nezajdeme dneska do kina?

----- ✂ -----
Soudruhu prezidentovi se narodil syn.

----- ✂ -----
V Praze došlo dnes v noci ke dvěma loupežným přepadením.

----- ✂ -----
Dnešní fotbalový zápas se ale vydařil.

----- ✂ -----
Věci někdy nejsou takové, jakými se zdají.

----- ✂ -----
Prezident dnes nebyl ve své kůži.

----- ✂ -----
Ve Velké Británii se podařilo snížit dopady ekonomické krize.

----- ✂ -----
Na dobrého řemeslníka dnes člověk nenarazí.

----- ✂ -----
Víš, že se Petr rozhodl odejít do zahraničí, aby tam studoval ekonomii?

----- ✂ -----
Raději bych chodil do Skauta než do Pionýra. Mají podle mě mnohem zajímavější program.

----- ✂ -----
V tom státě je ale bordel.

----- ✂ -----
Tak si představ, že se u nás v podniku zase ztratila celá paleta cihel.

----- ✂ -----
Na víkend vyrazíme na chatu k Máchovu jezeru. V létě je tam vždy krásně.

----- ✂ -----
Dneska to byl v práci zase záběr. Přivezli nám novou dodávku lednic ze SSSR a představ si, že polovina z nich nefungovala.

----- ✂ -----
Už jsem zase musela stát v obchodě frontu na maso. Kdy už se to zásobování zlepší.

----- ✂ -----
Nechceš se mnou zajít do divadla? Sehnal jsem konečně lístky.

PRACOVNÍ LIST č. 4

Základní lidská práva a svobody

PRÁVO	ZNÁM/NEZNÁM	ANNA LUDVÍK	JÁ
Právo na život			
Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí			
Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno			
Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí			
Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce			
Nikdo nesmí porušit listovní tajemství. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením			
Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny			
Petiční právo je zaručeno			
Právo pokojně se shromažďovat je zaručeno			
Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo sdružovat se spolu s jinými ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích			
Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců			
Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost			
Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon			
Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy			

PRACOVNÍ LIST č. 5

Kádrový posudek

Rada Místního národního výboru v [redacted]

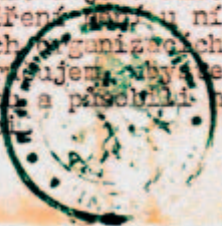
Telefon: . 79 Bankovní spojení: SBČS Čís. účtu: 41-220-78 Směr. číslo: 1305
Značka o - 1960 - B. Kozmice dne 6. ledna 1961.

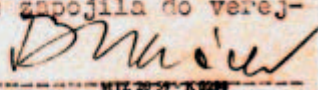
Domácí potřeby
evidence [redacted]

O l o m o u c - nám. R.A.38

Věc [redacted], nar. 24.2.1942, bytem v [redacted] šp. 64 - vyžádání
osobního posudku.

V Vaší žádosti ze dne 15.12.1960 o vystavení a zas-
lání osobního posudku na výše uvedenou Vám sdělujeme, že rada MNV
se ve své schůzi dne 22. ~~září~~ prosince 1960 shodla na následujícím
posudku: Její poměr k lidově demokratickému zřízení je nevyhraněný.
Je tichá a více samotářská. Její rodiče vlastní rodinný domek s men-
ším hospodářstvím. Její matka je v JZD. Má ještě sestru. Její otec
je horník. Politické zaměření [redacted] u ní žádné. Její poměr ke kolekti-
vu neprojevila. V masových organizacích nebyla zapojena.
Doporučujeme, aby se jmenované věnovali pozornost
při jejím politickém růstu a přecházela na ni, aby se zapojila do veřej-
ného života ve zdejší obci.

MIZ 20-58-K 0228
Za radu MNV :

Zdroj: <http://s-a-b-i-k-a.blog.cz/1107/kadrový-posudek>